

## РЕКОМЕНДАЦІЇ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

### «ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ» (6-7 ЖОВТНЯ 2011 РОКУ М. КИЇВ)

Учасники конференції відзначають наступне.

У контексті сучасного суспільного прогресу важливим є пошук ефективних організаційно-економічних механізмів функціонування і розвитку вищої школи. Сьогодні Україна, як і світ у цілому, знаходиться під впливом нових глобальних тенденцій, що визначають стан і характер модернізації вищої школи в умовах ринку, загострення конкуренції. Дослідницько-інноваційний тип розвитку формує нові суспільні відносини, підвищені вимоги до якості освітніх послуг, діяльності університетів і до особистості, здатної бути успішною як на ринку праці в глобалізованому, змінному і мобільному світі, так і в повсякденному суспільному житті. Все це вимагає посиленої уваги до проблем вищої освіти України з огляду на її організаційну досконалість та економічну ефективність.

На пленарних засіданнях і під час роботи секцій конференції відзначено низку структурно-організаційних та фінансово-економічних проблем вітчизняної вищої школи, що зумовлюють її неефективність, недостатню якість, низьку конкурентоспроможність на світовому ринку освітніх послуг та потребують негайного розв'язання.

*По-перше*, в Україні надто велика кількість студентів і вищих навчальних закладів і, як наслідок, малі питомі витрати на одного студента та на один заклад за дуже великої за світовими мірками частки валового внутрішнього продукту (2,6%), що спрямовується на вищу освіту.

*По-друге*, річні видатки на одного студента університету, академії, інституту суттєво менші не лише в зіставленні з аналогічними закладами розвинутих країн, а програють навіть асигнуванням на підготовку вітчизняного студента технікуму, училища, коледжу, та, що ще більш парадоксально, учня професійно-технічного навчального закладу.

*По-третє*, національна вища освіта характеризується неоптимальним співвідношенням кількості/якості, при цьому організаційні та економічні механізми, що використовуються, спрямовані на досягнення максимальної кількості студентів, проте не сприяють забезпеченню високої якості підготовки. Відтак, вища школа України в групі світових лідерів за кількістю студентів і водночас серед аутсайдерів за якістю вищої освіти.

*По-четверте*, вища освіта деформована в рівневому і галузевому аспектах. Співвідношення підготовки молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів, магістрів, кандидатів і докторів наук неоптимальне так само, як і структура підготовки за напрямками та спеціальностями, що надто подрібнені. Випуск фахівців із вищих навчальних закладів III і IV рівнів акредитації (60%) набагато перевершує випуск із вищих навчальних закладів I і II рівнів акредитації (13%) та професійно-технічних навчальних закладів (27%). Як результат, в українському суспільстві спостерігається перекваліфікація ринку праці, масове безробіття висококваліфікованих фахівців, які змушені поспіль здобувати другу і третю вищу освіту.

*По-п'яте*, приватний сектор по суті не бере участі у фінансуванні підготовки кадрів з вищою освітою, його фактичний фінансовий внесок у загальний прийом студентів становить менше 0,5%, натомість держави — близько 45% і громадян — майже 55%.

*По-шосте*, частка фінансування дослідницько-інноваційної діяльності в структурі загальних видатків на утримання вищих навчальних закладів дорівнює 3%, а внесок вищої школи в сукупну дослідницько-інноваційну діяльність у країні становить лише 6,5%.

*По-сьоме*, відсутнє єдине розуміння автономності університетів у системі сучасних суспільно-економічних відносин, не сформована науково обгрунтована концепція забезпечення відповідальності автономного вищого навчального закладу, що, зокрема, є причиною суперечки державних закладів і Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України при вирішенні питань розподілу державних коштів у межах державного замовлення, а також доходів від надання освітніх послуг.

Учасники конференції з метою забезпечення ефективного організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти пропонують здійснити наступні заходи.

1. Посилити загальнонаціональну увагу до розвитку економіки і організації вищої освіти в Україні як стратегічного напрямку модернізації вищої школи.

2. Підвищити роль вищої школи в наукових дослідженнях та інноваційному розвитку. Збільшити в бюджетах вищих навчальних закладів частку фінансування науково-дослідної діяльності не менше, ніж до 10%.

3. Зберігаючи фундаментальні дослідження, розширити прикладні науково-дослідні роботи у вищих навчальних закладах.

4. Шляхом здійснення оптимальної фінансової та ліцензійно-акредитаційної політики вдосконалити структуру підготовки кадрів з вищою освітою.

5. Підвищити якість підготовки фахівців дослідницько-інноваційного типу, насамперед, кандидатсько-докторського рівня, для всіх видів економічної діяльності.

6. Запровадити національний рейтинг вищих навчальних закладів.

7. Розробити державну цільову програму розвитку групи дослідницьких університетів в Україні та виведення провідних національних вищих навчальних закладів у групу найкращих закладів світу.

8. З метою підвищення якості підготовки фахівців забезпечити інтеграцію вищої освіти і досліджень та розробок.

9. Відродити науково-дослідний потенціал країни, забезпечити фінансування наукової та науково-технічної діяльності в обсязі не меншому, ніж 1,7% валового внутрішнього продукту.

10. У процесі модернізації вищої освіти забезпечити баланс її кількісних і якісних параметрів.

11. Започаткувати підготовку менеджерів інноваційної діяльності.

12. Здійснити концентрацію фінансових ресурсів у вищій освіті шляхом скорочення кількості вищих навчальних закладів та їх укрупнення.

13. Провести системний аудит вищих навчальних закладів, особливо приватних, на предмет їх здатності забезпечувати якісну діяльність на рівні сучасних вимог.

14. Забезпечити пільгове оподаткування підприємств, що інвестують в підготовку фахівців з вищою освітою та розвиток досліджень і розробок.

15. Заради відновлення наукових шкіл, підвищення привабливості для талановитої молоді дослідницько-інноваційної кар'єри збільшити заробітну плату наукових і науково-педагогічних працівників.

16. З метою спонукання приватного сектору економіки до збільшення інвестицій у вищу освіту мінімізувати державне замовлення на підготовку фахівців для приватизованих підприємств.

17. Запровадити розподіл державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою через відповідні органи центральної виконавчої влади, що відповідальні за кадрову політику у відповідних секторах економіки.

18. Зробити не вигідною підготовку фахівців, непрофільних для даного вищого навчального закладу. Сконцентрувати кошти державного бюджету на фінансуванні закладів для підготовки в них виключно профільних фахівців.

19. Закликати потужних приватних роботодавців зробити внесок у розвиток у країні кількох топ-університетів світового класу. Сформувати фонд розвитку вищої освіти.

20. За участю провідних учених вищих навчальних закладів, досвідчених практиків, представників роботодавців підприємств-лідерів різних галузей економіки та інших зацікавлених сторін забезпечити розроблення галузевих рамок кваліфікації та відповідних професійних стандартів на основі Національної рамки кваліфікації.

21. Запровадити постійний моніторинг потреб у вищій освіті та споживчої задоволеності, що виступатиме запорукою збереження контингенту студентів та посилення конкурентних позицій навчальних закладів.

22. Уважати доцільним створення у вищих навчальних закладах підрозділів із забезпечення формування оптимальних цін на освітні послуги з урахуванням впливу ринкової ситуації, дій конкурентів, платоспроможного попиту населення та своєчасного оновлення, забезпечення якості освітніх послуг відповідно до науково-технічного прогресу з урахуванням вимог споживачів та суспільства, глобальної конкуренції.

23. З метою подальшого інноваційного розвитку вищої освіти та формування її позитивного іміджу вдосконалити корпоративну культуру вищих навчальних закладів. Переглянути в закладах вищої освіти діючі системи управління економічною діяльністю, організацію оплати праці, професійної орієнтації і навчання молоді, колективно-договірне регулювання праці.

24. З метою отримання додаткових джерел доходу запровадити консультаційні центри на базі вищих навчальних закладів, що розширить комерційні можливості вищої школи.

25. Розробити та запровадити нові стандарти освітніх послуг, що регулювало б відповідність вартості рівню гарантованої якості послуг.

26. Посилити відповідальність вищих навчальних закладів за результати діяльності в умовах розширення демократичних засад їх функціонування та поглиблення автономії.

27. Одним із пріоритетів державної політики в галузі вищої освіти необхідно вважати запровадження та розширення автономії вищих навчальних закладів і посилення відповідальності за результати діяльності. У зв'язку з цим необхідно чітко визначити сутність і межі автономізації вищої школи. Розширення автономії здійснювати в інституційному, академічному та фінансовому аспектах.

А. Шляхи розширення автономії інституційних прав:

– поєднання наукових, фінансових, технічних, організаційно-наукових ресурсів у процесі забезпечення спільної наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук України;

– здійснення вищими навчальними закладами наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності з подальшою комерціалізацією інноваційного продукту;

– залучення викладачів іноземних вищих навчальних закладів до участі в педагогічній, науковій та науково-технічній роботі у вищій школі України з метою підвищення якості вищої освіти;

– здійснення перерозподілу нормативів чисельності науково-педагогічних працівників за спеціальностями з урахуванням результатів наукової діяльності у межах загальної штатної чисельності та фонду заробітної плати;

– пріоритетне отримання державного замовлення на підготовку кадрів із наукоємних спеціальностей та за профілем діяльності вищого навчального закладу.

Б. Шляхи розширення автономії академічних прав:

– вибір методів та засобів навчання, форм організації навчального процесу та здійснення підготовки кадрів з вищою освітою за експериментальними навчальними планами і програмами;

– здійснення освітньої діяльності разом з іноземними навчальними закладами та створення спільних освітніх і науково-дослідних програм.

В. Шляхи розширення автономії фінансових прав:

– самостійне використання державними вищими навчальними закладами доходів, одержаних від надання дозволених законодавством платних послуг;

– використання майна, переданого в оперативне управління, зокрема, для ведення господарської діяльності, надання майна в оренду та в користування;

– використання окремих особистих майнових та немайнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені в межах вищого навчального закладу як результат здійснення наукової, науково-технічної та іншої діяльності.